

BREKKESTØ VEL - SYNSPUNKTER

TOLLBODEN I UTHAVNEN BREKKESTØ. GNR. 6, BNR. 25/26. LOKALITETSID: 87101-2/3.

1. Bakgrunn.

Den 17. april 2013 sendte Brekkestø Vel to brev til Toll- og avgiftsdirektoratet (TD) v/Bjørn Reese vedr. ovennevnte sak som omhandlet forslag til arealdisponering av friarealet 6/26 i Lillesand kommune. Det ble sendt kopier til Lillesand kommune, ordføreren i Lillesand, Aust-Agder fylkeskommune, Riksantikvaren (RA), Fylkesmannen og Tollregion Sør. Det ble i tillegg sendt et brev

som handlet om å kunne benytte deler av friarealet 6/26 inkludert steinbrygge til båtplasser for vellets medlemmer som sokner til Brekkestø.

Allerede etter vel tre uker mottok vi et midlertidig svar fra Toll- og avgiftsdirektoratet datert 13.5.13 med referanse 13/46537. I brevet ble det konkludert med at det inntil videre ikke var aktuelt for Tollvesenet å vurdere tillatelse til bygging eller endringer av de nevnte eiendommer i Lillesand kommune. Avslutningsvis ble det anført at Tollvesenet ville komme tilbake til vår henvendelse når vedtak og premisser i vernebehandlingen ble ferdigstilt.

2. Arbeidet med landsverneplan.

Arbeidet med landsverneplanarbeidet ble bestemt i St.prp.nr. 1 i 2001-2002 og igangsatt gjennom prosjektet «Statens kulturhistoriske eiendommer.» Vi har merket oss at dette arbeidet har tatt 13 år. Dette er et viktig arbeid, men vi mener at behandlingen av vår henvendelse om gjenreising av bygningene på Tollboden kan gjøres uavhengig av landsvernplanarbeidet. All den tid saken nå ligger til vurdering hos vernemyndighetene ser vi det som hensiktsmessig å få til en dialog med Lillesand kommune, Aust-Agder fylkeskommune og Riksantikvaren om saken.

3. Grunnlaget for rivningsvedtaket.

Vi henviser til fredningsdokumentet datert Oslo, 20. juni 2013 signert av Jørn Holme som omhandler «Presisering av fredningsvedtak datert 6. juni 1923 for tidligere Brekkestø tollstasjon, gnr. 6, bnr. 25-26, Lillesand kommune.» Der står det i 1. avsnitt: «Med hjemmel i lov om bygningsfredning av 3. desember 1920 § 2, annet ledd fattet det daværende Kongelige Kirke og Undervisningsdepartementet den 6. juni 1923 vedtak om fredning av «Vestre Moland Tollboden i Brekkestø». Vedtaket ble tinglyst den 3. september 1923.

I første setning i 7. avsnitt står det at fredningsvedtaket

gjelder *hele anlegget*, også et stort uthus (Askeladden ID 87101-2) på høye natursteinsmurer rett sør for hovedbygningen er med i fredningen, liksom ei sjøbu (Askeladden ID 87101-3) nede ved brygga.

Videre står det at disse bygningene ble revet i 1963 på grunn av forfall.

Vi viser igjen til våre henvendelser av 17. april 2013 og spesielt skrivet som gjelder «Friarealet 6/26 Lillesand kommune/Brekkestø – Gjenoppbygging av låve og båtbu. Under punktet som er benevnt «Bakgrunn» er det med henvisning til styreprotokollene i Brekkestø Vel beskrevet forholdsvis detaljert om prosessene som fant sted mellom velforeningen og Tollvesenet helt tilbake til oktober 1961. Vi skriver der:

Protokollen viser entydig at Brekkestø Vel på den tiden var sterkt i mot rivning. Det daværende styret formulerte seg bl.a. som følger: «Man var enige om at vellet ikke kunne være med på å rive den morsomme og karakteristiske uthusbygningen» m.m. De ønsket heller at uthuset skulle renoveres fremfor å rives.

I et referat fra 10.oktober 1961 står det bl.a. at Tolldirektoratet for lengst hadde bestemt seg for rivning. Vellet svarte igjen at de ikke kunne være med på å rive det fine gamle uthuset. Det kommer her frem at de ville prøve å skaffe midler til renoveringen. Det står videre at tollstedsjef Toralf Lindeberg ikke avviste tanken. Han mente at slik han kjente Direktoratet, ville det ikke være nok med midler til renovering, men at vellet i tillegg måtte forplikte seg til fremtidig vedlikehold.

Det fant så sted en taksering av uthuset. En renovering ble anslått til kr. 10 000,-. Pengene ble deretter skaffet til veie gjennom en privat giver som ønsket å være anonym.

Som motytelse for dette beløpet ble det foreslått at eiendommen «Sollyst» ble tilskjøttet Brekkestø Vel for å kunne bruke den til parkeringsplass.

Med utgangspunkt i vellets brev datert 31. august 1962 til Tolldirektoratet, erklærte distriktssjefen at han personlig var meget interessert i at Brekkestø feriehjems uthus ble restaurert og bevart.

Distriktssjefen viste ved samme anledning til at det var Statens eiendomsdirektorat som hadde hånd om salg av statens eiendommer. Det ble presisert at Tolldirektoratet fulgte den praksis at Tollvesenets eiendommer ved avhendelse først skulle tilbys vedkommende kommune. Han anbefalte derfor at vellet henvendte seg til Lillesand kommune for å få dem interessert i å erverve eiendommen «Sollyst». Han mente at saken da hadde langt større mulighet for å lykkes.

4. Lov om kulturminner pkt. 7.6.4 § 16 – Pålegg om utbedring etter skade på fredet byggverk eller anlegg samt pkt. 7.6.4.1.

Under punkt 7.6.4.1 som omhandler generelt om bestemmelsen i 2. avsnitt står det: «Skal pålegg gis med hjemmel i § 16 må istandsetting være mulig. Er bygningen fullstendig revet eller brent ned, kan en ikke kreve gjenoppbygget en kopi av bygningen. Forholdene er ikke behandlet i forarbeidene. En slik løsning har imidlertid holdepunkter i både §§ 16 og 18 samt reelle hensyn.

Kan en derimot ta utgangspunkt i at vesentlige bygningselementer er i behold, som mur- eller steinvegg, kan pålegg om gjenoppbygging gis, selv om det må innhentes nye materialer til istandsettingen. I denne forbindelse kan det opplyses om at grunnmuren til låven som her er et dominerende arkitektonisk element fortsatt er intakt.

Det står videre at loven ikke oppstiller noen frist for å gi pålegg etter skaden, men at foreldelseslovens regler må kunne anvendes.

I pkt. 7.6.4.2. står det bl.a. at for at eiers/brukers arbeid/inngrep skal kunne kreves tilbakeført etter § 16 første ledd første punktum, må det enten være i strid med fredningen, eller være skade på fredet byggverk. Vi mener det er dokumentert at rivningen var i strid med fredningen, jfr. våre beskrivelser i pkt. 3 ovenfor og pkt. 5 nedenfor.

5. Brekkestø Vels syn på rivningsvedtaket.

Vi har merket oss at hovedhus, låve og sjøbu ble fredet i 1923. (Hele anlegget) Vi har videre merket oss at begrunnelsen for rivning i 1963 var dårlig vedlikehold.

Vi viser videre til vellets motstand mot rivning. Dette er meget klart tilkjennegitt i styreprotokollene fra høsten 1961. Det er vel heller ingen hemmelighet at det var daværende skipsreder Fredrik Klavenes som var velforeningens moralske og finansielle støtte i denne saken.

Til tross for dette forløpet ble altså låven og sjøbua revet med begrunnelse «dårlig vedlikehold». Vi stiller oss undrende til begrunnelsen «dårlig vedlikehold» da det på dette tidspunktet forelå et tilbud fra Brekkestø Vel, jfr. pkt. 3 ovenfor.

Vi mener at beslutningen om rivning derfor ble fattet på et mulig lovstridig grunnlag. Den verneverdige og norgeskjente Uthavnen Brekkestø ble i 1963 fratatt to viktige og fredete bygninger som uten tvil burde ha eksistert i dag.

Vi ønsker også å få klarlagt om det forelå en dispensasjon fra Kulturminneloven i forbindelse med rivningsvedtaket fra Tolldirektoratet i 1963? Om dette spørsmålet sendte vi en henvendelse til Riksantikvaren den 7. februar d.å. Av de dokumentene vi har fått oversendt så langt, kan vi ikke se at det forelå en slik dispensasjon fra Riksantikvaren forut for rivningen?

6. Hvorfor bør låven og sjøbua gjenoppbygges.

- Vi mener det kan ha blitt gjort en alvorlig saksbehandlingsfeil eller forsømmelse i 1963 ved at rivningen ble utført uten dispensasjon fra Kulturminneloven.
- Staten bør uten unntak opptre forbilledlig i fredningssaker spesielt når det settes så store krav til privatpersoner og andre som eier fredede bygninger.
- Det har vernefaglig betydning å vise at uthavnene hadde driftsbygninger som var en viktig del av miljøet på 1800-tallet. Låven og sjøbua ved Tollboden er det praktisk mulig å bygge opp igjen. At bygningene da vil være fullt synlig fra sjøsiden, vil understreke et historieforsterkende arkitektonisk element i det sentrale uthavnsmiljøet i Brekkestø.

- I flg. tidl. leder av Vest-Agder fylkesmuseum, Johan Kloster, er slike anlegg så godt som rensket bort fra Sørlandskysten. Sett i lys av ønsket om å få uthavnen med på UNESCOs verdensarvliste burde det være en særdeles viktig sak å få gjenoppbygget disse bygningene.
- Vi viser også til pilotprosjektet som RA har lansert som dreier seg om medvirkning til at kulturarven kan brukes som ressurs i samfunnsutviklingen ved bl.a. å kunne bruke kulturarven til beste for befolkning, næringsliv, lokalsamfunn og regioner. Om ikke Brekkestø står på en slik liste i dag bør intensjonen i pilotprosjektet etter vårt syn gjøres gjeldende for uthavnen.
- Anlegget i Brekkestø kan være et flerbruksanlegg organisert som en stiftelse eller at kommunen går inn som eier. Et offentlig privat samarbeid burde kunne gi en mulig gjennomførbar plattform. (OPS) Et sted som Brekkestø med sin historiske fortid og sin visuelle skjønnhet burde gi mange muligheter for ulike virksomheter? Vi kan nevne sommerkafé, grendehus, museumsvirksomhet, seminarvirksomhet og kunstutstillinger. Brekkestø har rike tradisjoner på dette område. Rundt år 1900 hadde Brekkestø en stor kunstnerkoloni. I den forbindelse kan det vises til at Christian Krohg, Gabriel Scott, Nils Kjær og senere Gunnar Reiss Andersen, m.fl. som bodde og virket her i perioder. Vi vil understreke at Brekkestø etter seilskute-tiden ble attraktivt som turiststed med tre pensjonater på landsiden og et på Gaupholmen.
- I 2014 har Brekkestø ingen aktiviteter, sosiale arenaer og møtesteder som er virksomme hele året.
- Det ligger ikke i velforeningens intensjon at Tollvesenet bør bort fra Brekkestø. Det kunne likevel være interessant å se på mulighetene for at Tollvesenet kan tilbys et annet egnet sted i kommunen mot en innløsning av eiendommen her? Om dette hadde vært mulig, ville det trolig ha forsterket eiendommens potensiale.
- Brekkestø Vel mener at bygningene må gjenoppføres etter et eksteriørmessig opprinnelig utseende. Vi både formoder og er enig i at vernemyndighetene skal være premissgivere i en slik prosess. En viktig faktor for oss er at bygningene vil få en fremtidig bruksverdi.
- Vi henviser også til oppslaget i Fædrelandsvennen fredag, 31.1.2014 hvor Mandal kommune ønsker å gjenskape et unikt bygningsmiljø i den gamle uthavnen Kleven. Selv om det i Kleven ikke er fredede bygninger som blir direkte berørt etter det vi kjenner til, ser vi klare paralleller til våre ønsker for Brekkestø. Vi har derfor en forhåpning om at de ulike nivåer i forvaltningen ser det på samme måte som oss.

7. Oppsummering

- *Tolldirektoratet/Staten bør erkjenne et juridisk- og ikke minst et moralsk ansvar for at låven og sjøbua ble revet og dermed være økonomisk hovedansvarlig for gjenoppbyggingen.*

- *Formålet med gjenoppbyggingen må være å gjenskape uthavnens utseende fra før rivningen fant sted og at anlegget får en bruksverdi som tidligere beskrevet i pkt. 6.*
- *Det bør utarbeides en helhetlig plan for eiendommen alternativt en samlet plan for hele Brekkestø. Brekkestø Vel ser det som naturlig å være representert i et slikt arbeid. Dersom det anses formålstjenlig med en plan for hele uthavnen, forutsetter vi at det ikke vil forsinke eller vanskeliggjøre intensjonene for Tollboden.*

Med hjerte for Brekkestø:

«Kan vi si at Brekkestø bør være et levende samfunn hele året? Kan dette ønske imøtekommes uten at det skjer på bekostning av de kvalitetene som gjør Brekkestø spesielt? Kan vi være enige om at dette er et interessant prosjekt med mange spennende muligheter? Kan alle gode krefter forenes for å få dette til?»

Med vennlig hilsen

Styret i Brekkestø vel

Olaf T. Tønnessen
Leder